

מראה מקומות טז

משנה טו: כל הנבילות מצטרפות זו עם זו

מח' רב ור' אסי נגד לוי אם חצי זית נבילה מבהמה טהורה וחצי זית נבילה מבהמה טמאה מצטרפות לענין איסור אכילת נבילה. **רש"י בד"ה אמר רב** למד שהמח' היא בענין איסור חל על איסור, רב ור' אסי ס"ל אין איסור חל על איסור, ולוי ס"ל איסור חל על איסור. **תוס' בד"ה אמר רב** למדו דגם ללוי אין איסור חל על איסור אבל כאן לענין איסור נבילה אמרי' איסור חל על איסור ונלמד מזה דכתיב שאיסור נבילה חל על איסור חלב, ה"ה שאיסור נבילה חל על איסור טמאה.

ע' מח' **רמב"ם (פ"ד הל' מאכלות אסורות ה"ז)** שפסק כרב ור' אסי **והראב"ד** שפסק כלוי, **ובמגיד משנה** למד דע"כ הראב"ד סל ע"ד תוס' דודאי לוי מסכים דבעלמא אין איסור חל על איסור ורק כאן ס"ל דאיסור נבילה חל, דאם טעמא דלוי משום דס"ל בעלמא אחע"א א"כ ודאי לא קי"ל להלכה כוותיה.

ע' **בהקדן אורה** שהק' דלכאור' כאן הא דאיסור נבילה חל על איסור חלב היינו משום שהיא איסור כולל ובזה אמרי' אחע"א וא"כ איך יש מכאן מקור דנבילה היא יוצא מן הכלל. וע"ע **בשער המלך פי"ז הל' איסורי ביאה הל' ח'**, וע' **תקנת עזרא** בסוגיין שדן בזה.

וע"ע **בתקנת עזרא** וכן **ברע"א ובקדן אורה** הקשו על מה דס"ל לרב ור' אסי דאחע"א הרי כאן מדובר בשאין בה אלא חצי זית של בהמה טמאה וא"כ אין בה כדי לאסור משום טמאה ולמה א"א לאסור משום נבילה. (התקנת עזרא רצה לפרש דזה הפשט בלוי, אבל מ"מ קשה בשיטת רב ור' אסי). רע"א מביא **תוס' בשבועות כג: ד"ה דמוקי לה**, וכן **בחולין קב: ד"ה שאין בה כזית**, שמבואר דאף לר' יוחנן דחצי שיעור אסור מה"ת מ"מ כיון שאין בה שיעור להתחייב עליו, בזה אמרי' אחע"א. וע"ש ברע"א מה שהביא לחלק בין ב' תוס' הנ"ל לזה שמבואר סוגיין. וע"ע **בשו"ת חת"ס יו"ד ס' צ"ב, בית אפרים יו"ד ס' ל"ד, באר יצחק או"ח ס' י' ענף ג'** מה שהסבירו בסברת חילוק זה של רע"א, וע"ע **בספר הערות על מס' מעילה** מהגרי"ש אלישיב זצ"ל. וע"ע מה שתי' הקר"א לקושיא הנ"ל.

איכא דאמרי פליגא אדרב וא"ד לא פליגא

תוס' בד"ה אמר רב הקשו בתו"ד מה הצד דגם לענין טומאה לא מצטרף, וכתבו דקסבר כיון דלענין אכילה לא מצטרף לענין טומאה נמי לא מצטרף, וצ"ב מה הסברא בזה, וכן נתקשה בזה **הקדן אורה**. וע"ש מה שכתב הקר"א לפרש לולא דברי התוס' דכיון שנבילת בהמה טמאה ונבילת בהמה טהורה ככתיבי בב' קראי לכן ב' דינים נפרדים הם ואינם מצטרפים.

ע' **רש"י עה"ת פרשת שמיני (י"א כ"ו)** על הא דכתיב תרי קראי בענין טומאת נבילה, בבהמה טהורה ובבהמה טמאה, וע"ש בפ' ר"א מזרחי על **הרש"י ובפ' רמב"ן עה"ת שם פרק י"א פסוק כ"ד**.

בח'י' הגרי"ז זבחים סט: מדייק מהרמב"ם פ"ד מאכלות אסורות ה"ב דבהמה טמאה שלא נאמר עליה פרשת שחיטה אין עליה איסור אכילת נבילה. וזה דלא כמו שפי' רש"י ותוס' בסוגיין דטעמא דרב ור' אסי משום אחע"א, וע"פ זה הביא שם לפרש טעמא דר"א דגם לענין טומאה לא מצטרף.

מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפין זה עם זה הא מיתת שניהם מצטרפין

נחלקו בזה רש"י ותוס', **רש"י בד"ה הא מיתת שניהם** למד הקושיא היא דוקא לר' אסי לפי הא"ד דגם לענין טומאה אין צטרפין, דאם ר' אסי מסכים לרב א"כ יש לפרש הברייתא דמצטרפין לענין טומאה. **תוס' בד"ה מיתבי חולקים ע"ז** וס"ל דהקושיא היא על ב' לשונות בר' אסי וגם על רב, דאי אפשר לפרש הברייתא לענין צירוף לטומאה אלא ודאי איירי בענין איסור אכילה.

וע"ש בתוס' שדנו בזה אם אפרש לפרש רישא של הברייתא דתני "מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפין" לענין טומאה, ואם איירי לענין טומאה ע"כ "חיי גמל" היינו טומאה של אבר מן החי. והביאו תוס' שם לדון בהגמ' חולין קג: "חלקו מבחוץ מהו", וע' בספר חיי אריה על מעילה מה שהקשה על תוס' שדימה סוגיין דאיירי לענין טומאה לסוגיא הנ"ל בחולין דאיירי לענין איסור אכילה. וע' ברש"י בחולין שם מה שפי' שם הסוגיא באופן אחר, ובזה מתורץ מה שהק' תוס' על רש"י בסוגיין (כך כתוב בספר הערות מהגרי"ש אלישיב על מעילה, וכן בשיעורי הגרמ"ד וכן בהמרחשת ס' כ"ג ענף ב' אות ב', דקושיית תוס' כאן היא רק לפי מה שמלדו לשיטתם בהסוגיא בחולין ולא כפי מה שלמד רש"י שם).

אמר ר"י אמר רב אכילת שרצים לוקה עליו בכזית...כאן במיתתן כאן בחייהן

כן פסק להלכה הרמב"ם בפ"ב מאכלות אסורות ה"ז וה"ח דשיעור אכילה במיתתן בכעדשה אבל בחייהן השיעור בכזית.

בקושיית הגמ' מיתיבי האיברין אין להם שיעור...ואמר ר' יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית. רש"י בד"ה ואמר ר' יוחנן ותוס' בד"ה וקלסיה משמע דהקושיא היא דהו"ל לר' יוחנן למימר דהשיעור היא בכעדשה. ולכאור הי' אפ"ל (וכן משמע ברגמ"ה ובפירוש קדמון המודפס בסוף המסכת בשם הרא"ש) שהקושיא היא דכיון דר' יוחנן ס"ל כר"י אמר רב דאכילתן כטומאתן, א"כ אם אכל אבר שלם יתחייב אפילו פחות מכעדשה.

בתרץ הגמ' "במובדלין דיבר הכתוב", רש"י ד"ה אמר רבא למד דקלסיה ר"י קאי על השמונה שרצים, וכאן איירי בשאר שרצים שאין להם טומאה. תוס' בד"ה אמא רבא הקשו ע"ז ולמדו באופן אחר, ולמסקנתם למדו דר"י קאי על נבילת בהמה ולא על שרצים, וע"ש איך שהסבירו השו"ט "אלא מעתה בהמה נמי...", דהיינו שגם בבהמה יתחייב על אכילת אבר שאין בה כזית.

למעשה להלכה מה הדין באכל אבר שלם משרץ שהיא פחות מעדשה, שלענין טומאה מטמא האם מקשינן אכילה לטומא בעין זה.

בקרן אורה וכן במנחת חינוך מצוה קס"ב אות א' וכן בשיעורי הגרמ"ד מבואר דכיון דלתוס' מקשינן אכילה לטומאה גם לענין זה דאבר שלם חייב על פחות משיעור, אף שלמסקנת הגמ' לא אמרינן הכי בנבילת בהמה אבל על שרצים קי"ל כן להלכה. אמנם, ע' בשפת אמת שדייק רש"י ותוס' דלא כן אלא לא נתחייב בפחות מכזית.

האחרונים הנ"ל הביאו מהרמב"ם פ"ב מאכלות אסורות ה"ח דמבואר דחייב רק על שיעור כזית (אף שהביא ההיקש אכילה כטומאה בהל' ז') וע' במגיד משנה ולחם משנה שם בהל' ח' מה שהסבירו איך רמב"ם למד סוגיין.

הקרן אורה הק' על תוס' (דאמרינן אכילה כטומאה גם לענין החומרא של אבר שלם), מהגמ' חולין קכח: דמבואר בשרצים יש טומאת אבר מן החי (תוס' בד"ה וקלסיה לר' יוחנן משמע כפשוטו דליכא טומאה וצ"ע). וא"כ קשה איך אמר רב דמחיים השיעור בכזית משום דליכא היקש אכילה לטומאה, וע' במנחת חינוך הנ"ל דאם אכל אבר שלם מודה רב דחייב על פחות מכזית ואפילו פחות מכעדשה.